

SOARE ȘI OȚEL

În ziua de 25 noiembrie 1970, Yukio Mishima ține un discurs în fața a o mie de oameni, într-o bază militară din centrul orașului Tokyo. Vorbește despre codul onoarei, spiritul național, decăderea societății japoneze. Soldații nu știu că scriitorul l-a luat ostatic pe comandantul lor doar pentru a ține acest discurs pregătit de multă vreme. „Văd că nu sunteți bărbați. Nu-mi mai fac iluzii în ce vă privește. Trăiască împăratul!“ Au fost ultimele cuvinte ale lui Mishima. Apoi s-a retras și a săvârșit ritualul tradițional al sinuciderii.

Kimitaka Hiraoka s-a născut la Tokyo în 1925. Educația sa a fost decisiv influențată de bunica paternă, păstrătoare a spiritului samurailor: autodisciplină și control total asupra minții și trupului. Debutează la 16 ani într-o revistă sub pseudonimul Yukio Mishima, pentru a-și ascunde identitatea față de tatăl său. În 1943 începe să studieze dreptul, iar în 1944 îi apare prima carte. Într-o săptămână se vând 4.000 de exemplare. Mishima e, la acea dată, un tânăr intelectual care suferă de plămâni și nu e mobilizat să lupte pe front – rușine ce avea să-l urmărească toată viața. Primul roman, *Confesiunile unei măști*, face din el cel mai cunoscut scriitor al noii generații, iar faima lui crește cu fiecare titlu publicat. Cariera literară fulminantă e dublată de preocuparea obsesivă pentru codul onoarei samurailor; în 1970, chiar în ziua în care încheie *Îngerul decăzut*, recurge la gestul sinuciderii rituale prin *seppuku*.

Mishima a publicat numeroase romane, povestiri și piese de teatru; de-a lungul anilor, la Humanitas și Humanitas Fiction au apărut în traducere românească următoarele scrieri: *Confesiunile unei măști*, *Sete de iubire*, *Culorile interzise*, *Tumulul valurilor*, *O dimineață de iubire pură*, *Moarte în miezul verii și alte povestiri*, *Calea samurailor astăzi*, *Templul de aur*, *După banchet*, *Amurgul marinarului*, *Viața de vânzare*, *Soare și oțel și tetralogia Marea fertilității* (*Zăpada de primăvară*, *Cai în galop*, *Templul zorilor*, *Îngerul decăzut*).

YUKIO MISHIMA

SOARE ȘI OȚEL

Traducere din japoneză
de George T. Șipoș

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactori: Alice Ene, Alina Dincă
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Master Print Super Offset

Yukio Mishima

Taiyo to tetsu

Copyright © 1968, The Heirs of Yukio Mishima

All rights reserved.

© HUMANITAS, 2008, 2022, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mishima, Yukio

Soare și oțel / Yukio Mishima; trad.

de George Șipoș. – București: Humanitas, 2022

ISBN 978-973-50-7428-9

I. Șipoș, George (trad.)

821.521

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

MĂ TOT BATE GÂNDUL ÎN ULTIMA VREME CĂ obiectivitatea specifică romanului îl face să nu fie neapărat cea mai potrivită specie literară pentru exprimarea multor lucruri. Sigur că nici eu nu mai sunt un poetaș de douăzeci de ani și nici n-am fost, de fapt, vreodată poet. În căutările mele după cea mai potrivită metodă de expresie literară, am descoperit de curând o specie între confesiune și critică, un spațiu al subtilității vagi, pe care aș numi-o „critică ascunsă“.

La limita dintre apusul confesiunii și răsăritul criticii, critica ascunsă este un spațiu al omonimiei înșelătoare. Pronumele personal din aceste rânduri nu mă desemnează pe mine, nu îmi aparține și nu este nici suma cuvintelor pe care le produc eu și care revin la mine, ci altceva, o rămășiță, care nici nu îmi aparține, nici nu revine la mine.

În procesul definirii pentru mine însumi al lui „eu“ a trebuit să conchid că un asemenea „eu“ este cel care se potrivește perfect în limitele spațiale ale corpului

meu. Cu alte cuvinte, ceea ce căutam era un limbaj al corpului meu fizic.

Corpul fizic este livada care îmi înconjoară sinele. Rămâne la alegerea mea dacă s-o cultiv transformând-o într-un colț de rai sau dacă s-o las pradă buruienilor. În ciuda faptului că îmi aparține, libertatea unei asemenea alegeri nu e chiar de la sine înțeleasă și se găsesc destui care să-și numească grădina din jurul casei „des-tin“.

Într-o bună zi însă mi s-a năzărit să încep să-mi cultiv cu sârguință livada. M-am folosit în acest scop de soare și de oțel. Razele neconținute ale soarelui și uneltele din oțel mi-au devenit de neînlocuit. Și pe măsură ce livada a început să dea roade trupul mi s-a transformat într-o preocupare constantă.

Acest proces nu s-a petrecut peste noapte. Și nici n-a fost lipsit de motive temeinice.

Când mă gândesc la anii copilăriei mele, îmi dau seama că amintirea cuvintelor îmi este cu mult mai îndepărtată decât cea a trupului. La oamenii obișnuiți, trupul se exprimă primul, urmat fiind de vorbe. La mine au sosit mai întâi vorbele, iar trupul, sfios și parcă lipsit de voință, conceptualizat la maximum, a sosit mai apoi. Și când a sosit – nici nu mai trebuie s-o spun – era deja pe jumătate consumat de cuvinte.

Logica îți cere să pornești de la o coloană de lemn alb, pe care abia apoi o devorează carii albe. La mine cariile s-au prezentat primele, iar coloana s-a înălțat

mai apoi, moșnegește, pe jumătate devorată de la bun început.

N-aș vrea însă să fiu luat la rost pentru că-mi compar obiectul muncii, cuvintele, cu un mușuroi de carii albe. Ca-n decaparea cu acid azotic însă, corodarea pare să fie procedeul de bază în artele a căror materie principală este cuvântul. Literatura produce opere de artă prin corodarea realității cu cuvinte. Comparația în sine nu e cea mai fericită: în decapare, atât cuprul, cât și acidul azotic sunt extrase din natură, aparținând așadar aceleiași sferă, făcând ca relația dintre cuvinte și realitate să nu i se potrivească. Cuvintele sunt un mediu de abstractizare a realității prin intermediul cărora este transmisă intelectului uman, dar abilitatea lor de a o coroda implică și pericolul propriei corodări. Poate că o comparație mai potrivită este cea a excesului de acid gastric, care, deși produs de stomac, sfârșește prin a-l coroda și a-l digera.

Mulți îmi vor spune că ei nu cred că acest proces poate fi deja în desfășurare în anii de început ai vieții.

Pentru mine însă e clar că așa au fost puse bazele celor două tendințe contradictorii ale „eu“-lui meu: pe de-o parte hotărârea de-a merge până-n pânzele albe cu corodarea cuvintelor și de-a mi-o face obiect al muncii, iar pe de alta dorința de-a nfrunta realitatea într-un spațiu în care cuvintele nu au absolut nici o relevanță.

Într-un mediu „sănătos“, cum ar fi în cazul unui scriitor înăscut, departe de a fi contradictorii, cele

două tendințe se completează reciproc și de multe ori cultivarea cuvintelor produce rezultate fenomenale, care conduc la redescoperirea realității. Pentru ca acea redescoperire să aibă loc însă, e nevoie de o carnalitate nemăcinată de cuvinte, de primordialitatea corpului fizic, care la mine, o mai spun o dată, nu a avut loc.

Profesorul meu de compunere se-ncrunta mai tot timpul la lucrările mele fantasmagorice, în care cuvintele n-aveau nici cea mai mică legătură cu realitatea. Aveam de-atunci, inocent și inconștient, presentimentul că nu ai cum să ajungi la o percepție validă a realității prin intermediul cuvintelor și al regulilor lor subtile și greu de înțeles. Asta, desigur, dacă doreai să te folosești cum se cuvine de calitățile lor corozive și să le eviți capcanele sau, cu alte cuvinte, dacă doreai să le menții puritatea. Trebuia așadar să am mare grijă și să las numai partea benefică a corodării să se manifeste, cu toate că nu aveam cum să evit contactul întâmplător cu vreun obiect sau altul.

Pe de altă parte, urmarea firească a acestei tendințe pe care am manifestat-o de timpuriu a fost faptul că am perceput existența realității și a propriului meu trup numai în zonele în care cuvintele nu aveau nici un fel de amestec. În felul acesta, realitatea și trupul mi-au devenit sinonime, obiecte ale unui fel de fetiș. În același timp, insidios, dar indubitabil, prin intermediul acestui fetiș mi s-a dezvoltat și interesul pentru cuvinte.

Iar ele aveau să constituie obiectul celui alt fetiș major al vieții mele.

În prima fază, m-am plasat pe mine însumi de partea cuvintelor, realitatea, trupul, acțiunea devenind astfel „ceilalți“. Această antinomie m-a condus nu numai la o serie de prejudecăți cu privire la cuvinte, dar și la o înțelegere greșită a naturii realității, a trupului, a acțiunii.

Baza acestei antinomii era prezumția că eu însumi nu posedam nici trup, nici realitate și nici acțiune. La începutul vieții a nu avea prea mult trup nu este decât confirmarea unei ordini naturale, iar eu nici nu l-am întâmpinat pe-al meu așa cum se cuvine, cu cuvinte. Iar asta s-a datorat, probabil, acelei tendințe amintite mai sus care m-a împiedicat să-l percep ca fiind „trupul meu“. Poate că dacă l-aș fi perceput ca aparținându-mi, cuvintele și-ar fi pierdut puritatea, iar realitatea m-ar fi distrus, făcându-se pe sine de neevitat.

Mai interesant este faptul că încăpățânarea de a-mi percepe propriul corp s-a datorat la rându-i unei admirabile erori în modul în care îl conștientizam. Nu știam atunci că trupul bărbătesc nu se arată pe sine ca „existență“, deși în mintea mea era clar că ar fi trebuit să se reveleze ca atare. Iar când, în fine, mi s-a revelat indubitabil ca o formă a existenței care respinge existența, un paradox, de fapt, al existenței în sine, m-am lăsat cuprins de panică și m-am cutremurat ca și cum m-aș fi întâlnit c-un monstru, convins că ceea ce simțeam eu

nu era obișnuit. Nici prin cap nu mi-a trecut atunci că toți bărbații simțeau același lucru.

Deși bazate pe-o eroare, panica și cutremurarea pe care le-am simțit mi-au postulat existența unui „trup-cum-ar-trebuie-să-fie“, a unei „realități-cum-ar-trebuie-să-fie“. Fără să mă gândesc măcar că existența trupului într-o formă care respinge existența însăși e o caracteristică tipic masculină, am început să construiesc o existență fizică ipotetică, pe care am investit-o cu toate trăsăturile opuse. Și cum anormala mea existență corporală era, fără doar și poate, un produs al corodării intelectuale a cuvintelor, mi-am spus că „trupul-cum-ar-trebuie-să-fie“ („realitatea-cum-ar-trebuie-să-fie“) trebuie să nu sufere nici un fel de interferență din partea acestora. Trăsăturile caracteristice ale acestui trup ipotetic trebuiau să fie frumusețea absolută a formei și lipsa completă a vorbelor.

Pe de altă parte, mi-am spus că dacă forța corozivă a cuvintelor are cumva vreo valoare creatoare, atunci ea trebuie să fie exprimată prin frumusețea formei acestui „trup-cum-ar-trebuie-să-fie“, pentru ca idealul artelor cuvântului să-l constituie simpla imitare a frumuseții fizice, o frumusețe detașată complet de corodare.

Sigur că aici aveam de-a face cu o contradicție în termeni, din moment ce era o încercare de a sărăci cuvintele de una dintre funcțiile lor de bază și de a sărăci realitatea de una dintre trăsăturile ei de bază.

Dar dintr-un alt punct de vedere, găsisem o metodă cât se poate de inteligentă și de măiastră de a evita orice contact între cuvinte și realitatea lor corespunzătoare.

În felul acesta, fără să-mi dau seama, creasem o legătură între două elemente contradictorii și, manipulându-le precum un zeu omniscient, am început să scriu proză. Iar setea și foamea de realitate și de trup mi-au crescut exponențial.

Mult mai târziu am învățat limbajul trupului ca și cum aș fi învățat o limbă străină, iar asta s-a datorat exclusiv soarelui și oțelului. Am să mă opresc acum asupra educației mele spirituale, pentru că limbajul trupului a fost pentru mine o a doua limbă și parte integrantă a acestei educații. Traseul meu formativ este pe cât de unic, pe-atât de dificil.

Îmi amintesc că pe când eram copil obișnuiam să-i privesc la festivaluri pe tinerii care purtau pe umeri altarul zeității din templul local. Pătrunși de misiunea pe care o aveau de îndeplinit, cu greu le puteai citi ceva pe fețe, acoperite cum erau de expresia de nedescris a abandonului de sine; unii își odihneau cefele pe bărnele altarului, și ochii le erau pironiți în tărie. Tâlcul a ceea ce se reflecta în acel moment în ochii lor mă tulbura nespus. Imaginația nu mi-era de nici un ajutor în înțelegerea substanței acelei viziuni îmbătătoare ancorate în emoția efortului fizic împins la maximum.